

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ
КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ**

СОЦИАЛДЫК-ГУМАНИТАРДЫК БИЛИМ БЕРҮҮ ЛАБОРАТОРИЯСЫ

2022-2023-окуу жылдарында Жалпы билим берүүчү орто мектептердин 5-9-класстары үчүн
өтүлүүчү сабактын болжолдуу үлгүсү

Тема: МЕКЕН ЧЕГИНДЕ!

Сабакты даярдагандар:

Иманкулов М.К., п.и.к., доцент;

Козубаева Б.У., КББАнын ага илимий кызматкери.

БИШКЕК-2022

Сабактын максаты:

- Окуучуларга Мекен – ар бир инсан үчүн ыйык экендигин; Ата Мекенди коргоо ар бир жарандын милдети экендигин; Баткенге болгон кол салуу, эвакуацияланган элдер, Ата Мекенди коргоп каза болгон баатырларыбыз тууралуу маалыматтарды жеткирүү;

- Ата Мекендин тынчтыгын коргоп, чек арада каза болгон жоокерлердин эрдиктери аркылуу окуучуларды Мекенди, мамлекеттин баалуулуктарын сыйлоого; ар бир жарандын жоопкерчилигин арттыруу жана милдеттеринин аткаруунун зарылдыгына; жарандык иденттүүлүккө тарбиялоо.

Сабакка колдонуучу каражаттар:

Доска, слайддарды көрсөтүүчү техникалык каражаттар (компьютер, проектор) ж.б. Эгерде техникалык каражаттар жок болсо досканы жана ватман кагаздарды колдонсо болот

Сабактын жүрүшү

Сабактын бөлүктөрү	Мугалимдин ишмердүүлүгү	Окуучунун ишмердүүлүгү
Уюштуруу	<i>Саламдашуу, жагымдуу маанай уюштуруу</i>	<i>Саламдашат. Суроолорго жооп берүүгө даярданышат</i>
1 – этап. Мекен – деген эмне?	<p><u>Мугалимдин кириш сөзү:</u> Кайсы жерден калк кайгыдан мертинсе Дал ошол жер Ата Журтка айланат! – деп Жолон Мамытов агайыбыз жазгандай бүгүн биздин көңүлүбүз, жүрөгүбүз Баткен жергесинде болуп турат. Мекен сөзү ар бирибиздин жүрөгүбүзгө жакын жана түшүнүктүү. Мекен – бул биз төрөлгөн, биздин ата-энелерибиз жашаган жана ата-бабаларыбыз жашап өткөн жер. Балалыгыбыздан бул жерде бизди курчап турган дүйнө, үй-бүлө, досторубуз, жакындарыбыз баары тааныш. Мекен – деген эмне? Келгиле балдар, ар бирибиз өз оюбузду ортого салалы (<i>балдардын пикирин угат</i>).</p>	<p><u>Окуучулар алгач өздөрү Ата Мекен тууралуу пикирлерин айтышат.</u> <u>Андан соң мугалим менен слайддагы сөздөрдү талкуулашат (2-слайд):</u> Географиялык жактан: Кайсыл жерде жашасам, ошол – менин Мекеним! Тил жана маданият боюнча: Менин тилимде сүйлөгөн жер – менин Мекеним! Материалдык жетишкендик боюнча: Менин үйүм – менин Мекеним! Туугандык байланыш боюнча: Ата-бабаларым жашап өткөн жер – менин Мекеним! Мамлекеттик түзүлүш боюнча: Менин Мекеним – Демократиялык Республика!</p>

	<p>Ар бир адам Ата Мекенди өз көз карашына, дүйнө таанымына жараша түшүнөт. Мекен төмөнкүдөй аныкталышы мүмкүн (2-слайд):</p>	
<p>2-этап. Чептен эрдин күчү бек</p>	<p><u>Мугалим:</u> Элдер кылымдар бою өздөрүнүн Ата Мекенин көздүн карегиндей сактап, коргоп келишкен. Анткени, ою бузук душмандардын кол салуусунан Журтгун тынчтыгы бузулуп, адамдардын өмүрү кыйылып, Мекенди кайгы басмак. Айттырбай келген душмандын мизин кайтаруу үчүн эр азамттар Мекендин чегинде туруп, түнү-күнү элдин тынчтыгын сактаган.</p> <p>Келгиле балдар, сөзүбүздү Жоомарт Бөкөнбаевдин «Чептен эрдин күчү бек» аттуу чыгармасынын негизинде тартылган кыска метраждуу көркөм фильмден кийин уланталы.</p> <p>Чептен эрдин күчү бек. Ж.Бөкөнбаев https://youtu.be/ct2C1Zlo4VI</p> <p><u>Эгер видеороликтин көргөзүү мүмкүнчүлүгү болбосо, 1-тиркемени колдонуп, сахналаштырып коюу сунушталат.</u></p> <p><u>Мугалим талкууну жыйынтыктайт:</u> Демек, элдин биримдиги, ынтымагы Мекенибиздин тынчтыкта, байкерчиликте жашоосуна, чек араларыбыздын бекем болуусуна, өлкөбүздүн өнүгүүсүнө шарт түзөт.</p>	<p>Чептен эрдин күчү бек. Ж.Бөкөнбаев https://youtu.be/ct2C1Zlo4VI</p> <p><u>Көркөм фильмди көрүп, суроолорго жооп берип, талкууга катышышат.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Эмне үчүн чеп улам эле урап калды? - Чеп күчтүүбү же жигит күчтүүбү, эмне үчүн? - Мамлекеттин чек арасынын бекемдиги эмнеден көз каранды? - Ар түрдүү болгонубуз менен биздин күчүбүз эмнеде? - Элдердин биримдиги эмнеге алып келет?
<p>3 – этап. «Эскерүү»</p>	<p><u>Мугалим:</u> Эки жылдан бери Кыргызстандын аймагына Тажикстандын аскерлери чабуул жасап келет. Биринчи жолу куралдуу кол салуу 2021-жылдын, 28-апрелинде болгон. Кыргызстандын 36 жараны каза болуп, 100дөн ашуун жарандар жараланган. Турак-жайлар, дүкөндөр, мамлекеттик объектилер талкаланган. Экинчи жолку кол салуу 2022-жылдын 14-сентябрында болду. Мында тажик аскерлери өзгөчө мыкаачылык менен жай тургундарды жана аскерлерди өлтүрүп, канчалаган турак-жайларды, мектептерди, автоунааларды талкалашты.</p>	

	<p>Согуш очогуна кабылган жердеги элдер эвакуацияланып, моралдык жактан жабыркашты.</p> <p>Кыргыз Республикасынын армиясы бул учурда оперативдүү аракеттенип, чек арадан душмандын аскерлерин сүрүп салды. Бул аракет бизге 59 адамдын өмүрүнө татыды.</p> <p>Кыргыз Республикасына куралдуу кол салууда Ата Мекенди коргоп каза болгон 59 аскердин урматына 2022-жылдын 19-августу аза күтүү күнү деп жарыяланды.</p> <p>Келгиле бүгүнкү замандын баатырларын эскерели (<i>1 мүнөт эскерүү</i>).</p> <p>https://www.instagram.com/tv/CirRPxsIFPq/?igshid=MDJmNzVkMjY=</p> <p>https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=153174444013893&id=100079640148778&sfnsn=wa&extid=a)</p> <p><u>Эскерүүдөн кийин мугалим окуучуларга кайрылат:</u></p> <p>«Келгиле балдар, Ата Журт үчүн, Ата Мекен үчүн өмүрүбүздү арнап, анын гүлдөп өнүгүүсү үчүн бүт күчүбүздү жумшайлы.</p>	<p><u>«Эскерүүнү көрүп, сабактын аягында жыйынтык чыгарышат»</u></p>
<p>Жыйынтыктоо</p>	<p><u>Сабакты жыйынтыктайт. Үйгө тапшырма берет</u></p>	<p><u>Үйгө тапшырма: «Мекен чегинде!» аттуу темада, Кыргызстандын келечегин чагылдырган сүрөт тартуу же ыр жазып келүү.</u></p>

1-тиркеме:

Чептен эрдин кучу бек. Ж.Боконбаев.

Байыркы бир заманда эл бар экен
Өзүнчө эркин, ээн жашап турган,
Багында булбул сайрап, гүл жадырап,
Башкача сонун жерди мекен кылган.

Ар жылы күчтүү жоолор каптан кирип
Талоонго салат экен мүлкүн, малын,
Ойрондоп эчен кымбат ордолорду
Олжолоп алып кетип сулууларын.

Кордугу душмандардын жанга батып
Бир күнү кеңешүүгө эл чогулду,
Бардык күч, бардык мүлкүн сарып кылып
Жоо өткүс бекем чепти курмак болду.

Айлантып кең өлкөсүн дубал куруп
Киришти эмгегине күн өткөрбөй,
Көтөрүп бай дубалын келген кезде
Кайрадан кулап түшөт жар көчкөндөй...

Калың журт кайгыланды, кансырады...
Катардап көтөрө албай бай дубалды,
“Себебин бул укмуштун ким табат” деп
Ырчылар жар чакырды, күүгө салды.

Бири айтты: “Асыл таштан койгун” деди,
Бири айтты “Ак боз бээ сойгун” деди,
Асыл таш алтын менен консо дагы
Токтобой дубал көчүп кулай берди...

Тартышты капаланып калк убара,
Ойлонуп табалбады көп улама,
“Мен чечем бул түйүндү” деп сүйлөдү
Жылаң бут, ак сакалдуу бир карыя.

Карыя токсон жашка келген экен,
Кыдырып бүт дүйнөнү көргөн экен,
Акылы алмас менен бологтон курч,
Алыскы бир ажайып жерден экен.

Качанкы чечилбеген сырды угууга,
Калайык жабылышып кулак түрдү,
Сакалын оң кол менен сылап алып
Салмактуу коргошундай сөзгө кирди:

–Калп болбойт карыяңдын айткан кеби
Калайык, акылыма көнсөң,—деди,—
–Түк көчпөйт бул дубалың кылым бою,
Тирүүлөй бир кишини көмсөң,—деди.

Башка сөз айтканы жок басып кетти
Карыя кайырдашып колун булгап,
“Кандай” деп эки жолу сурабастан
Баштарын жерге салды эл тунжурап...

–“Кайсы эр бул кызматка чыгар экен,
Бул дубал эр канына кумар экен”,—
Деп ырдап бир топ ырчы элди айланып
Күн бою жар чакырды эчен-эчен...

Бирөө да “мен чыгам” деп сөз кылбастан
Мостоюп карап турду дудуктанып,
Обдулуп он үч жашар бир жетимче
Сүйлөдү жаман тонун чечип салып:

–“Уктум да шашкан бойдон келдим”—деди,—
Мен даяр тезден гана көмгүн,—деди,—
Арманым дүйөдө эч калбайт го
Жарасам керегине элдин”—деди.

Жаш бала бай дубалга барып турду,
Көпчүлүк күрөк менен чачты кумду,
Аңгыча алсыраган, жалбарыңкы
Боздогон муң, кайгылуу үн угулду...

Бир караан шашып, чуркап келет экен,
Бул караан жаш баланын энеси экен,
Атадан жетим калган жалгыз уулун
Алпештеп, айнегим деп эркелеткен.

–“...Кулунум кучактайын мында келчи,
Кууратпа карыганда апакеңди,
Көмбөгүн, жалгызымды көмбөгүн” деп
Көзүнөн жаш куюлуп ыйлап келди...

–«...Ыйлабай көз жашынды тыйгын эне,
Ырайым жетимине кылгын эне,
Жаныңдан артык көргөн тууган элдин
Жалгзың жарап кетти керегине...

–Уулундун убайын көрөм деп тиленип.
Ушундай ишке арнадың бакпадыңбы,
“Эркетай элиң үчүн курман бол” деп
“Эч качан унутпаймын айтканыңды”.

Энеси элге карап сөз баштады
Маанисин байкап туруп айткан кептин,
–“Ата журт кызматына жанды берип,
Айланам, ак-сүтүмдү актап кеттиң!..”

Жалбарды жалгзына, беттен өптү,
Аарчыды жашка толгон-эки көздү,
Колуна күрөк алып кайрат менен
Көмүүгө баласына кумду септи...

–«Энеке бул кылганың адамчылык
Жүрөгүң акак, Бермет таштан тунук,
Өтөбөй калайыктын бир кызматын
Жүрбөймүн жер бетинде-адамсынып...”

Коштошуп өбүшүштү эне, бала,
Кайраты бул экөөнүн ташкан дайра,
Кум толуп алкымына келген кезде
Шып этип жетип келди да карыя.

–“Көмбөгүн бул баланы ачкын,—деди.—
Чеп курбай үй үйүңө кайткын,—деди,—
Көтөрбө чеп, коргондун кереги жок
Кордукка мындай балдар бербейт элди.

–Киришсе ким да болсо чеп тургузат,
Чеп-ылай, каптап кирсе душман бузат,
Балдарың баары ушундай өсүп турса
Багынтып бул жүрөктү ким коркутат?!

–Черди жаз. Тепкин шапар. Кургун сайран
“Чеп жок”,—деп, кайгы тартып кам санаба,
Кандай жоо басып кирип баш ийдирмек
Турганда мындай эне, мындай бала!.